

Oostdorp, woningbouwcomplex 6

Adres	Bothastraat 1-21 Christiaan de Wetstraat 1-11
Postcode	2242 XD 2242 XA
Kadastraal nummer	Bothastraat 1-21: B 06877 Christiaan de Wetstraat 1-11: B 06877
Naam	Oostdorp Complex 6
Beschermd gezicht	Nee
Aantal onderdelen behorend tot het beschermd monument	Diverse woningbouwblokken, zie adreslijst
Benoeming onderdelen complex	Zie omvang bescherming en adreslijst
Oorspronkelijke functie	Wonen; bergingen
Datering/Bouwjaar	1935

Omvang bescherming

De bescherming betreft de onder 'adres' genoemde WONINGBOUWBLOKKEN, hierna te noemen OOSTDORP COMPLEX 6 met inbegrip van de gemetselde MUUR en POORT tussen de woningbouwblokken.

De behoudenswaardige karakteristieken zijn per woningbouwblok onder het kopje 'architectonische beschrijving' beschreven.

Het interieur maakt wat betreft de oorspronkelijke structuur, indien aanwezig en de constructieve onderdelen onderdeel uit van de bescherming.

Inleiding

Het in de wijk Oostdorp gelegen woningbouwcomplex Oostdorp Complex 6 bestaat uit een tweetal woningbouwblokken met bergingen die in 1935 voor de Bothastraat en de Christiaan de Wetstraat werden ontworpen door het architectenbureau Granpré Molière, Verhagen & Kok in opdracht van de Wassenaarsche Bouwvereniging. De 17 woningen, waarvan 11 aan de Bothastraat en 6 aan de Chr. de Wetstraat, waren bedoeld voor ouderen.

In 1986 vond een renovatie plaats van alle woningen van complex 6, waarbij aan de achterzijde een aanbouw werd gerealiseerd. De éénlaagse uitbouw aan de achterzijde met toilet en berging werd hierbij vervangen door een éénlaagse uitbouw met plat dak. Behalve deze algehele renovatie vonden individuele wijzigingen aan de woningen plaats. De deuren zijn vernieuwd naar oorspronkelijk model. De wijzigingen zijn relatief gering en de bouwblokken hebben een hoge gaafheid.

Architectuurgeschiedenis Oostdorp

In 1912 werd op initiatief van burgemeester jhr. B.Ph.S.A. Storm van 's Gravesande de Wassenaarsche Bouwvereniging opgericht. Deze vereniging was de eerste woningbouwvereniging van Wassenaar; in 1919 volgde de Woningbouwvereniging St. Willibrordus, opgericht door de r.-k. Volksbond. Onder de bestuursleden van de Wassenaarsche Bouwvereniging van het eerste uur bevonden zich de architecten A. Broese van Groenou (secretaris) en J.Th. Wouters (vice-voorzitter). De noodzaak voor de bouw van goedkope, maar goede woningen werd acuut door de ontwikkeling van de villaparken op de voormalige buitenplaatsen. Voor de bouwvakkers en bedienend personeel was huisvesting nodig, maar ook voor de tuinknechts en schippers/werklieden van de bollenvelden, de haven en de gasfabriek. De Vereniging kon al snel bij elkaar circa 7 hectare grond aankopen van kwekers ten noordwesten van de Oostdorperweg, waaronder de gronden genaamd De Hallekens.

In 1913 ontwierp Broese van Groenou (1880-1961) een plan voor 49 arbeiderswoningen met twee winkels inclusief een poortgebouw aan de Oostdorperweg/Rozensteinstraat/Hallekensstraat/Bloemluststraat (complex 1). In zijn ontwerp liet Broese van Groenou zich inspireren door de Engelse cottagestijl. In het centraal gelegen poortgebouw bevindt zich een keramisch tableau van de fabrikant W.C. Brouwer uit Leiderdorp met de tekst 'Wassenaarsche Bouwvereniging' en 'anno 1914' en een afbeelding van een landarbeider. In dit poortgebouw was een verenigingslokaal gesitueerd waarin vergaderd kon worden. Later werd dit lokaal ook gebruikt als naaiatelier en kinderbibliotheek. In het poortgebouw werd in 1915 een woning omgebouwd tot volkshuis, omdat de eerste huizen geen douche of badkamer hadden. Dit badhuis had vier 'stortbaden' (douches) en twee 'kuipbaden'. Het badhuis was ook bedoeld voor de in het dorp gedetacheerde militairen. Dit badhuis werd in 1935 vervangen door een nieuw badhuis aan het Havenplein.

Aan de Oostdorperweg werd wonen gecombineerd met detailhandel en werd het bouwblok uitgerust met twee winkels op de hoeken, namelijk op huisnummers 49 en 57.

Het eerste project, complex 1, werd in 1915 opgeleverd. Het project trok algemene belangstelling en werd gepubliceerd in 'Arbeiderswoningen in Nederland' van Berlage, Wils en Keppler uit 1921. Broese van Groenou ontwierp ook het tweede complex aan de Rozensteinstraat in 1918. Voor de bouw van het derde complex in 1924 aan de Bloemluststraat, Schulppelein en Schulpstraat werd Broese van Groenou niet gevraagd, omdat er bezuinigd moest worden op de bouwkosten. De gemeentelijke architecten Beijersbergen en Bontenbal ontwierpen de woningen, waarna aannemer L. Vingerling ze bouwde.

Het vierde complex uit 1929, aan de Bloemluststraat, Schulppelein, Paul Krugerstraat, Herman Costerstraat en Schulpstraat/Hallekensstraat werd ontworpen door het architectenbureau Granpré Molière, Verhagen & Kok. Behalve de woningbouwblokken met winkels en garages werd in deze periode ook een nieuwe, vrijstaande opzichterswoning met kantoortje gebouwd op Hallekensstraat 28, eveneens naar ontwerp van Granpré Molière. Dit bureau had ruime ervaring in de bouw van arbeiderswoningen in een tuindorpgedachte, zoals voor Vreewijk te Rotterdam in 1915. Het dorps- en groene karakter dat de Vereniging voor ogen had, sloot goed aan bij de ideeën van architect en later Delftse hoogleraar M.J. Granpré Molière (1883-1972), die in Traditionele stijl bouwde. Granpré Molière gaf Oostdorp een tuindorp-achtig karakter. Een tuindorp kenmerkt zich door lage

eengezinswoningen met een voor- en een achtertuin en een omgeving met veel groen. Het ontbreken van stedelijk vertier zoals kroegen, en de sterke nadruk op de gezinswoning als kern van het leven, passen in de tuindorp-filosofie en moesten bijdragen aan de vorming van een fatsoenlijk, burgerlijk karakter. De grote tuinen waren bedoeld voor voedselproductie, niet als siertuin, om zo veel mogelijk zelfvoorzienend te kunnen zijn. Traditioneel werden in dit soort wijken ook varkens in de achtertuinen gehouden. Bij enkele woningbouwblokken hebben de hoekpanden een winkel op de begane grond.

Het vijfde project in Oostdorp was het tweede van Granpré Molière en werd in 1931 gerealiseerd. Er verrezen woningbouwblokken aan het Bothaplein, de Paul Krugerstraat, de Bloemluststraat, de Rozensteinstraat en aan de Dr. Leydstraat. Ook werden twee woningen aan de Schulpstraat gerealiseerd. Bovendien ontwierp Granpré Molière de bergingen en een kinderspeelplaats. In 1932 kreeg de wijk zijn enige sociaal-culturele gebouw: de school op de hoek St. Willibrordusstraat-Zonneveldweg-Broekweg van architect J.Th. Wouters.

In 1935 ontwierp het bureau van Granpré Molière 17 woningen voor ouderen aan de Bothastraat en de Chr. de Wetstraat, complex 6, dat in 1936 werd gerealiseerd.

Fase zeven en acht uit 1938 betroffen 57 woningen, waaronder 14 voor grote gezinnen, eveneens van het bureau van Granpré Molière. Dit project voltooide de werkzaamheden van de Wassenaarsche Bouwvereniging in Oostdorp.

Inmiddels was het noordelijke deel van de wijk bebouwd door de r.-k. Woningbouwvereniging St. Willibrordus die in 1920 woningen liet ontwerpen door H. Groenewegen, aan de Rozensteinstraat, St.-Willibrordusstraat, Kasstraat en Broekweg (complex 9). In dit deel van de wijk, eveneens aan de Kasstraat, verrees ook in 1917 de N.V. Eerste Wassenaarsche Wasscherij. Dit bedrijf werd in 1941 een kunstbrons en metaalgieterij, die in 1960 haar deuren sloot. Kort daarna werd de fabriek gesloopt. Op de plaats van de fabriek werd in 1964 door negen jonge bouwvakkers onder leiding van aannemer C.N.J. Looijestein negen woningen gebouwd, bekend als de 'eerste Wassenaarse vrijetijdsbouw', en geadresseerd Dr. Mansveltkade 48a-48e en Kasstraat 1, 1a-1c (complex 14). In 1941 werd naar ontwerp van P.W.M. van der Klaauw aan de St.-Willibrordusstraat en de Pieter Maritzstraat in opdracht van St.-Willibrordus complex 10 gebouwd.

Aan de Kasstraat en de Broekweg werd in 1947 een project gerealiseerd onder leiding van architect W.C. Wouters (complex 11). In 1954 werden de woningen van de Woningbouwvereniging St. Willibrordus langs de Zonneveldweg en het noordelijke deel van de Dr. Mansveltkade naar tekeningen van architect C.M. van Moorsel gebouwd (complex 12). In 1960 volgden de laatste woningbouwblokken van St.-Willibrordus aan de Broekweg 6-2 en St.-Willibrordusstraat 7-13 (complex 13) van architect prof. ir. J.H. Froger.

Over de architect: architectenbureau Granpré Molière, Verhagen & Kok

Marinus Jan Granpré Molière (Oudenbosch 1883 - Wassenaar 1972) startte zijn carrière bij onder meer de Dienst Gemeentewerken van Rotterdam en rijksbouwmeester C.H. Peters. In 1916 richtte hij zijn eigen bureau op met P. Verhagen, waarbij A.J.Th. Kok zich in 1919 aansloot. Het toonaangevende architectenbureau Granpré Molière, Verhagen en Kok uit Rotterdam hield zich ook bezig met volkshuisvestingvraagstukken en maakte vele stedenbouwkundige

(wederopbouw)plannen voor steden, dorpen en uitbreidingswijken. In 1916 startte het nieuwe bureau met het ontwerp van tuindorp Vreewijk te Rotterdam. In de periode van 1928 tot 1938 ontwierp het bureau woningbouw voor de Wassenaarsche Bouwvereniging in Oostdorp en Kerkehout. Het bureau verwierf ook enkele opdrachten voor vrijstaande woonhuizen in Wassenaar, zoals aan de Jagerslaan 11 in 1920 en Prins Frederiklaan 22 in 1922.

Granpré Molière was een invloedrijke architect, stedenbouwer en theoreticus. Hij was van 1924 tot 1953 hoogleraar van de afdeling Bouwkunde aan de TU Delft en heeft vanuit deze positie dertig jaar lang een grote invloed gehad op de vorming van nieuwe architecten. Hij was de spil van de bouwstijl bekend als de Delftse School, die genoemd is naar de school die Granpré Molière in Delft maakte met zijn architectuuropvattingen. Het tijdvak van de Delftse School loopt dan ook parallel met het hoogleraarschap van architect Granpré Molière aan de TU te Delft. Delftse Schoolarchitectuur is een substrooming van het Traditionalisme, waaronder ook de Bossche School valt. De stijl kenmerkt zich door traditionalistische vormgeving en materiaalgebruik en toepassing van klassieke en inheemse elementen. Plattelandsbouw vormt een belangrijke inspiratiebron. Deze bouwstijl is voor iedereen herkenbaar als 'Hollands' en refereert aan traditionele waarden. Het zadeldak speelt hierin een hoofdrol, als typisch Hollands dak, maar ook de voorkeur voor Hollandse pannen en metselverbanden uit de Middeleeuwen, zoals kettingverband, passen in deze bouwtraditie.

Stedenbouwkundige aspecten

De wijk Oostdorp wordt begrensd door de Oostdorperweg, Zonneveldweg, Dr. Mansveltkaade en de Van Zuylen van Nijeveltstraat. Dit in oorsprong agrarische gebied heeft zich vanaf 1912 ontwikkeld tot een homogene woonwijk met overwegend sociale woningbouw en één school. Oostdorp bestond voor de komst van de woningbouw uit een gebied, dat gebruikt werd voor kleinschalige akkerbouw, voornamelijk warmoeserij (groenteteelt). Daarnaast waren er volkstuinten en was er kruiden-, rozen- en bollenteelt. De straatnamen in het als eerste bebouwde deel van Oostdorp (complex 1) verwijzen naar de geschiedenis van Oostdorp, namelijk naar de gronden de Hallekens en naar twee boerderijen, namelijk Bloemlust, van welke de eigenaar, de bloembollenkweker Johannes Ruygrok grond ter beschikking stelde (de boerderij is nog steeds aanwezig op Oostdorperweg 27-29) en boerderij Rozenstein (gelegen op Hoge Klei 1). De straatnamen van de later aangelegde straten, naar ontwerp van Granpré Molière, hebben namen die verwijzen naar Zuid-Afrikaanse kopstukken en hebben geen relatie met de geschiedenis van de plek.

Het stedenbouwkundige plan voor Oostdorp is gebaseerd op de bij aanvang van de ontwikkeling bestaande verkavelingsrichting van sloten, wegen en windsingels en is in fasen tot standgekomen. De complexen Oostdorp 4, 5, 6, 7 en 8 zijn waarschijnlijk naar stedenbouwkundig plan van architectenbureau Granpré Molière, Verhagen en Kok tot stand gekomen en dit plan is met rijtjeswoningen, gelegen aan pleinen en plantsoenen in combinatie met buurtwinkels en met veel aandacht voor openbaar groen, typerend voor het oeuvre van het bureau.

Oostdorp is een wijk met een groot homogeen karakter. Dit komt niet alleen door de structureel planmatige opzet door de bouw van woningbouwcomplexen, overwegend uitgevoerd door twee

woningbouwstichtingen, maar ook door de structurele keuze voor laagbouw met overwegend zadeldaken met de nok evenwijdig aan de straat – dit is ook het geval bij woningbouwblokken die niet door de woningbouwverenigingen zijn gebouwd. De vrijwel consequente keuze voor materialen, zoals rode pannen als dakbedekking, draagt bij aan de homogene uitstraling van het Oostdorp. Het buurtkarakter wordt benadrukt door de groene plantsoenen, voortuintjes en binnenterreinen met relatief grote achtertuinen, volkstuinten en een speelplaats. De (straat)profielen met voortuin – stoep – straat (– plantsoen – straat) – stoep zijn eveneens bepalend voor het karakter van de openbare ruimte.

Complex 6 bestaat uit twee deelcomplexen: deel 1, een blok met elf woningen ligt aan de Bothastraat en deel 2, een blok met zes woningen aan de Chr. de Wetstraat.

Omdat de straten gerend zijn aangelegd liggen de bouwblokken niet geheel haaks ten opzichte van elkaar. Omdat beide blokken iets terugliggen ten opzichte van de hoek is er op de hoek tussen de blokken een open ruimte, die als plantsoen in gebruik is. Deze hoek is ook architectonisch verbijzonderd, door het metselen van een muur met poortje en de variantwoning op Bothastraat 1. Aan weerszijden van de bouwblokken en ertussen bevinden zich doorgangen naar de achtertuinen ('achterom') en binnenterreinen. Het binnenterrein achter de woningen is grotendeels bebouwd. De woningen hebben zeer ondiepe voortuinen, en bij de Bothastraat een gemeenschappelijke groenstrook. De voortuinen worden door lage, overwegend groene erfafscheidingen van de straat en/of elkaar gescheiden. Dit zijn overwegend ligusterhagen; deze waren door het architectenbureau al op de situatietekeningen van het ontwerp aangegeven en behoren als zodanig tot het oorspronkelijke ontwerp.

De woningen hebben achtererven en achterin staan bergingen in bescheiden formaat.

Architectonische beschrijving Bothastraat 1 t/m 21 (type A en variant woning 1)

Het woningbouwblok is in baksteen in schoon metselwerk (halfsteensverband) opgetrokken en bestaat uit één bouwlaag met zadeldak. De zadeldaken zijn gedekt met rode (verbeterde) Hollandse pannen en er zijn gemetselde schoorstenen op het achterdakvlak. De daken zijn afgewerkt met houten lijsten en zinken kraalranden rond de bakgoten. Aan de voorkant zijn er geen dakkapellen, aan de achterzijde zijn ze van gering formaat, zoals oorspronkelijk.

In de voorgevels is de oorspronkelijke indeling inclusief de kozijnen, deuren en bovenlichten van de deuren en de ramen, de roeden en de grèslekdorpels behouden, met uitzondering van de ramen van de woning op nummer 21. Vensters en deuren hebben een deklijstje van grèstegels. Voor de entrees liggen gemetselde stoepjes.

De rechterzijgevel bevat twee vensters op de begane grond en een in de top, conform de oorspronkelijke situatie.

De hoekwoning op nummer 1 heeft een lager volume met eigen zadeldak ter plaatse van de zijgevel en nog een berging schuin daarop (net achter het muurtje). De linkerzijgevel is asymmetrisch ingedeeld, conform de oorspronkelijke situatie.

De huisnummers zijn uniform in zwarte verf op een geschilderd wit vlak aangebracht.

Tussen Bothastraat 1 en Chr. de Wetstraat 11 bevindt zich een gemetselde muur (halfsteensverband) met daarin met een rondboogvormig poortje. Het muurtje is afgedekt met grèstegels. Tussen de muurdam en de rollaag van het poortje bevindt zich een kunststenen plaat. De muur sluit aan op het lagere hoekvolume van Bothastraat 1.

Architectonische beschrijving Chr. de Wetstraat 1 t/m 11 (type D)

De woningbouwblokken zijn in baksteen in schoon metselwerk (halfsteensverband) opgetrokken en bestaan uit één bouwlaag met zadeldak. De zadeldaken zijn gedekt met rode (verbeterde) Hollandse pannen en er zijn gemetselde schoorstenen op het voorste dakvlak. De daken zijn afgewerkt met houten lijsten en zinken kraalranden rond de bakgoten, die rusten op houten klossen. Aan de voorkant zijn er geen dakkapellen, aan de achterzijde zijn ze van gering formaat, zoals oorspronkelijk.

In de voorgevels is de oorspronkelijke indeling en detaillering behouden. Deuren zijn grotendeels in stijl vernieuwd met uitzondering van nummer 9 en 11. Houten kozijnen, ramen, roeden en grèslekdorpels zijn behouden. Vensters en deuren hebben een deklijstje van grèstegels. Voor de entrees liggen gemetselde stoepjes. De huisnummers zijn uniform in zwarte verf op een geschilderd wit vlak aangebracht.

De zijgevels zijn blind, op een klein, staand venster in de top na.

Tussen Bothastraat 1 en Chr. de Wetstraat 11 bevindt zich een gemetselde muur (halfsteensverband) met daarin met een rondboogvormig poortje. Het muurtje is afgedekt met grèstegels. Tussen de muurdam en de rollaag van het poortje bevinden zich grèstegels. De muur sluit aan op het lagere hoekvolume van Bothastraat 1.

Waardstelling

Het woningbouwcomplex Oostdorp complex 6 uit 1936 is vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar

- als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelings- en bewoningsgeschiedenis van Wassenaar en de typologische en sociaal-culturele ontwikkeling in het bijzonder;
- als onderdeel van en ter herinnering aan de geschiedenis van de Wassenaarsche Bouwvereening (nu: Wassenaarse Bouwstichting);
- vanwege de typologie van ouderenwoningen;
- vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm, eigentijds en typerend materiaal- en kleurgebruik en vrijwel gaaf bewaarde detaillering van de complexonderdelen;
- als onderdeel van en vanwege de betekenis voor het oeuvre van het architectenbureau Granpré Molière, Verhagen & Kok en vanwege de toonaangevende rol die dat architectenbureau in de Nederlandse architectuur en voor dit project specifiek in de ontwikkeling van het Nederlandse tuindorp, heeft gespeeld;
- vanwege de karakteristieke, centrale en beeldbepalende ligging in Oostdorp;

- vanwege de ensemblewaarde, zowel in visueel als in stedenbouwkundig opzicht van de complexonderdelen onderling en van het complex binnen de wijk;
- vanwege de plaats die het complex inneemt in de sociaal-culturele en functionele samenhang van Oostdorp.



Bothastraat 1-21 (boven en onder)





Christiaan de Wetstraat 1-11

Literatuur en bronnen

- Gemeentearchief Wassenaar: foto's en bouwtekeningen.
- www.bonas.nl.
- Fanelli, G., *Moderne architectuur in Nederland, 1900-1940*, 's-Gravenhage, 1978.
- Laméris, M., 'Oostdorp cultuurhistorische, stedenbouwkundige en architectonische verkenning', januari 2010, in opdracht van gemeente Wassenaar.
- Lit, R. van, m.m.v. G. Bouwman, 'Geschiedenis van de Wassenaarsche Bouwstichting', verschijning: 2011, in opdracht van Wassenaarse Bouwstichting.
- *Moderne bouwkunst in Wassenaar 1900-1965*, 2007, Wassenaar.
- MIP-Rapport *Jongere bouwkunst en stedenbouw Wassenaar*, 1994.